

Dr. Déri Pál /ny. rendőr ezredes; a jogtudományok
kandidátusa/

h o z z á s z ó l á s a

Dávid Gábor hozzászólásában felvetett gondolatokkal teljesen egyetérték. A bűnözés tekintetében országos relációban mennyiségi és ezzel párhuzamosan minőségi változás előtt állunk. Nagyon lényeges tehát tudni, hogy milyen az okok sorrendisége, súlyossága, fontossága, mert ehhez képest csak korlátozott eszközeinket ilyen mértékben kell felhasználni. Tehát ma eretneknek kell itt lennem annak ellenére, hogy Szolnok megyei vagyok, amikor etnikai kérdésekről tárgyalunk, és szinte előtérbe került annak bizonyítása, hogy Szolnok megye - szinte úgy hangzik - azért van az első három megye között, mert itt az etnikum, a kun és a jász etnikum ezt meghatározó jelleggel befolyásolja.

Nem így áll a kérdés, mert néhány adatot visszamenőleg - ha nem is a múlt századig - megvizsgáltam. A 30-as évekre vonatkozólag megnéztem, hogyan is állt Szolnok megye a bűnözés tekintetében.

Elmondom, hogy 1935-38. között, tehát az akkori határokon belül a bűnözés, az elítéltek tekintetében Szolnok megye rosszabbul állt, mint az országos átlag. Az országos átlag 1080 volt, a Jásznagykun Szolnok vármegye 1170 elítélte mutatott ki 100.000 lakosra. Tudok az etnikai kérdések mellett is szólni, mert nem becsülöm le máig is ható jelentőségét. Én azonban arra szeretnék rámutatni, s éppen az elhangzottak győztek meg arról, hogy az etnikai hatások hozzávetőlegesen kb. az 50-es évekig tartottak, jelentőségük addig volt számottevőbb. Személyes élményeim is vannak e tekintetben, mert Kunhegyesen voltam bűnügyi osztályvezető, majd Jászberényben. A kettő között az volt a különbség: Kunhegyesen nem volt ital, hiszen az egész Kunságban csak Tiszaburán termelt legfeljebb ecetnek használható bor. A Jászság bor-

termelő vidék volt. A másik különbség: a kunsági cigányok a bűnözés tekintetében nem voltak jelentősek, viszont Jászberényben egy 3000-es kontingensű cigány lakosságon belül rendkívül súlyos bűnözői kategória alakult ki. Jelentős lólopások voltak, ott ismertem meg a bűnözést igazán. 1945-ben Kunhegyesen a háborús események alatti bűnözéssel kellett csak foglalkoznunk és 1946. végére már konszolidálódott a helyzet. Viszont Jászberényben - mint említettem - csehszlovák kapcsolatokkal elkövetett lólopás, rablás, betöréses lopás voltak a kiemelkedő bűncselekmény típusok. Ott ismertem meg a besurranó tolvajlás különböző elkövetési módjait, a zsebtolvajlást. Ezek annyira jellemző cselekmények voltak Jászberényben, hogy magam is csodálkozom azon, hogyan fordult meg annyira kedvezően, hogy Jászberény ma az ország legjobb városai közé tartozik e tekintetben. Ami különbség volt Kunhegyes és Jászberény között: az ital, a cigányság és a vallás. A Kunság református, a Jászság pedig katolikus volt. Még egy: a Kunság baloldaliabb volt politikailag, mint a Jászság. De a helyzet ennyire jelentős megváltozásának oka nyilván nem ebből adódik.

Az etnikumnak a szerepe azért Jászberény, a Jászság relációban abban volt érzékelhető, hogy Alattján és Jászdózsán az az általános szokás volt, hogy a 16 éves legénynek első bálján kötelező volt a bicskázás. Tehát a felnőtté válásnak ez volt az avatási szertartása. Erre a jelenségre még fel kell hívnom a figyelmet, bár remélem ma ilyen jelenséggel nem találkozunk.

Valóban gratulálhatunk, hogy az ország legjobb megyéi közé tartozik Szolnok megye a bűncselekmények számszerűségében és minősége tekintetében is.

Tehát mi történt? Mi volt itt a radikális változás? A radikális változás ebben az országban az a társadalmi-gazdasági átalakulás volt - és amely a bűnözés tekintetében meghatározó - ami integrálta a kunt és a jászt és minden magyarországi etnikai csoportot. Az iparosodással, a mezőgazdaság nagyüzemi termelésre való átalakulásával Szolnok megyéből erőteljes elvándorlás indult

meg. A Kunság 5 városa az első tíz olyan város között szerepel, ahol legnagyobb volt az elvándorlás. Az elvándorlók között vannak, akik egzisztenciális okból mennek el, a másik kategóriába azok tartoznak, akik lába alatt ég a talaj. A bűnözők elmentek, ezért az elvándorlás pozitív hatással jelentkezett a bűnözés szempontjából.

Szeretném bizonyítani, hogy mi az a fő tényező, amely ma Magyarországon meghatározza a bűnözés alakulását. Mint említettem, elfogadom az etnikai hagyományokat, de nem tartom meghatározónak. Sokkal inkább meghatározó az iparosítás, társadalmi mozgás, a lakosság nagyságrendjének változása. Ezek nemcsak a személytelenné válásnak lehetőségeit biztosítják, hanem bizonyos alvilág jellegű csoportosulás kialakulását is.

Visszatérve a változások alapvető okaira: Magyarország annakidején azt mondtuk, hogy agrárország és utána fejlett iparú mezőgazdasági ország. Sajnos a "fejlett" az elmaradt, inkább fejlett mezőgazdaságú ipari ország lett. De a települések vonatkozásában jelentős változások mentek végbe. 1930-as statisztikai adatok állnak rendelkezésemre. Egy millió ember élt 1000 lélekszámnál kisebb településeken. Három millió ember élt 1000 és 5000 lélekszámú településeken, két millió ember élt 5000 és 20.000 nagyságrendű településeken; utána most már nem sorolom, mert két város volt, ami 100.000 fölött volt és Budapest, amely egy milliót meghaladta. Azt is tudni kell, hogy ez a nagyságrend, ahol még mindenki ismer mindenkit, kb 10-15 ezer nagyságrendű községek és városok relációjáig tapasztalhatjuk.

Az erőteljes bűnözés ennek következtében valóban 142 településre koncentrálódott, mert itt alakult ki az a lehetőség, hogy személytelenné válhatnak, a múltjukat elpalástolva, a régi közösségből kiszakadva, mutatkozzanak meg. A bűnözés lehetőségei jobban adóttak voltak, s a talajtalanságuk nagyobb teret engedett a negatív hatásoknak. Tehát 1950-ig elismerem az etnikai kérdéseknek még megmaradt jelentőségét: vannak egyes területek, amikor még mindig dominálnak az etnikai kérdések, de nem ezeké az elsőbbség.

Most visszatérve: alapvető ok a bűnözés növekedésében a társadalom erkölcsi magatartásának nemkívánatos változásai: az, hogy a társadalom alapvető elveit, a rendszerszervező elveket nem tudják személyiségükbe beépíteni, a gyakorlat konfliktusait nem tudják feldolgozni. Konfliktuszavarok keletkeznek. Ezek a konfliktuszavarok a talajtalan embereket, és a személytelenné vált, bizonyos értelemben ellenőrizhetetlen embereket inspirál arra, hogy minden törvényen és erkölcsön felül helyezkedjenek és bűncselekményt kövessenek el. Ma ez a mozgás sajnos egy negatív tendenciában országosan eluralkodott. Ha Szolnok megyében ez nem értékelhető, akkor inkább egyéb okokra vezethetők vissza, nem pedig arra, hogy a kunok és a jászok különbek, mint az ország többi lakosa.